

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

(D)juridiken för alla?

- en kritisk granskning av den svenska djurskyddslagstiftningen

Kajsa Partoft

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Kacper Szkalej

Termin: Hötterminen 2020

Förkortningar

SOU	Statens offentliga utredningar
Prop.	Proposition
Bet.	Betänkande
BrB	Brottsbalken
RF	Regeringsformen
RB	Rättegångsbalken
MB	Miljöbalken
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
EU	Europeiska Unionen
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna
FEUF	Fördraget om Europeiska Unionens funktionssätt
LRF	Lantbrukarnas Riksförbund
SFR	Sveriges Fiskares Riksförbund
SFPO	Sveriges Fiskares Producentorganisation
SPR	Sveriges Pälsdjursuppfödare Riksförbund
WAP	World Animal Protection

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	5
1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod och material	6
1.3.1 Metod och perspektiv	6
1.3.2 Material	7
1.3.3. Avgränsning	7
1.4 Objektivitet	7
1.5 Disposition	7
1.6 Forskningsläge	8
2. Historisk bakgrund och utveckling	8
2.1 Svensk rättshistorisk bakgrund	8
2.2 Det etiska perspektivet	9
2.3 Den nya djurskyddslagen	10
2.4 Europeiskgemensam lagstiftning	10
3. Juridiska och politiska problemområden	11
3.1 Världens bästa djurskydd?	11
3.2 Pälsindustrin	13
3.2.1 Minkfarmarna	13
3.2.1.1 Jordbruksverkets rapport	15
3.3 Egenvärde	16
3.4 Grovt brott	17
3.4.1 Uppsåt och oaktsamhet	19
4. Problemen i rättstillämpningen	20
4.1 Sanktionssystemet och brottsrubriceringen	20
4.2 Djuret som brottsoffer	21
5. Slutsatser	22
6. Käll- och litteraturförteckning	24

Summary

This thesis aims to investigate the Swedish animal protection law and whether not it constitutes a strong enough legal protection for the animals. Also, if and how much the animals' worth of protection is pushed back to favour other interests. The central pieces of legislation are the Animal Welfare Act and the regulation of animal abuse in the 16th chapter of the Swedish Penal code. The thesis also covers materials from a number of animal rights protection organisations. To understand the development of the animals' legal position the thesis contains a rather comprehensive account of this, as well as a section about the evolution of the ethical standpoint.

The questions posed in the thesis will be answered with illuminating examples from the Swedish fur industry, the placement of the animal abuse regulation in the 16th chapter which regards crimes against the public order as well as the many discussions regarding animals' intrinsic value conducted in government bills. A shorter comparison is made of how the Swedish animal protection law stands in relation to other countries' legislation. Furthermore, the criminal classification of the animal abuse regulation and the relation between this and the animal protection law is problematized. Finally, the animals' legal standing and role as victim of crime is investigated.

As things stand today animals are legally considered a loose item which is hard to unite with the idea of animals having an intrinsic value. In the thesis the conclusion is made that the animals' unique standing in society needs to be reflected better in the law to accomplish a more comprehensive animal protection.

Sammanfattning

I denna uppsats undersöks den svenska djurskyddslagstiftningen och huruvida den medför ett tillräckligt starkt juridiskt skydd för djuren samt om och i vilken omfattning djurens skyddsvärde får stå tillbaka för andra intressen. De centrala författningarna är djurskyddslagen och djurplågeribestämmelsen i 16 kap 13§ BrB. I uppsatsen behandlas även material från ett flertal djurrättsorganisationer. För att förstå utvecklingen av djurens juridiska ställning innehåller uppsatsen en relativt omfattande redogörelse av detta samt ett avsnitt om den etiska aspektens utveckling.

Frågorna besvaras med belysande exempel från pälsindustrin i Sverige, djurplågeribestämmelsens placering i 16 kap BrB om brott mot allmän ordning samt de många diskussioner som förts i propositioner angående djurens egenvärde. En kortare jämförelse görs av hur den svenska djurskyddslagstiftningen står sig i förhållande till andra länders lagstiftning. Vidare problematiseras brottsrubriceringen i djurplågeribestämmelsen samt förhållandet mellan denna och djurskyddslagen. Slutligen undersöks djurets juridiska ställning och roll som brottsoffer.

I dagsläget betraktas djur inom juridiken som en lös sak vilket är svårt att förena med idén om att djur har ett utpräglat egenvärde. I uppsatsen dras slutsatsen att djurens säregna ställning i samhället bättre bör speglas i juridiken för att åstadkomma ett mer omfattande djurskydd.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Djuren har en stor plats i vårt samhälle och människans utnyttjande och behandling av dem är ett ämne som aldrig slutar vara aktuellt eller debatterat. Sverige påstår sig vara ett föregångsland i frågan och vill gärna stoltsera med ett omfattande och välfungerande djurskydd. Det tycks råda en allmän uppfattning om att vi i Sverige faktiskt har ett av världens bästa djurskydd, men stämmer detta verkligen? Efter många års utredning och arbete trädde en ny djurskyddslag i kraft 2019. Denna medförde en rad förändringar på området, men innebar den några egentliga förbättringar, och för vem?

Då jag i hela mitt liv varit otroligt mån om och intresserad av djurens rättigheter och då det även är det jag hoppas arbeta med efter examen föll det sig således väldigt naturligt att dyka djupare i detta och undersöka hur den svenska djurskyddslagstiftningen ser ut och hur väl den egentligen skyddar djuren.

1.2 Syfte och frågeställningar

Jag har länge varit av uppfattningen att den svenska (och internationella) lagstiftningen som rör djur och framförallt djurplågeri inte är tillräckligt tuff och avskräckande, utdaterad i den mån att det inte speglar dagens samhälle samt inte ger tillräckligt skydd för djuren. Syftet med min uppsats är kort och gott att undersöka och klarlägga om så faktiskt är fallet.

För att få svar på detta kommer följande frågeställningar besvaras:

- Hur kommer djurens intressen till uttryck i lagstiftningen?
- Finns det brister eller tvetydigheter i sanktionssystemet?
- Finns det brister eller tvetydigheter i brottsrubriceringen?

1.3 Metod och material

1.3.1 Metod och perspektiv

Jag kommer huvudsakligen använda mig av en rättsdogmatisk metod då jag undersöker nu gällande rätt ur befintliga rättskällor. Jag kommer också använda mig av en rättspolitisk metod då rätten utvärderas utifrån politiska mål och syften.

Jag kommer helt och hållet utgå från ett djurskyddsrättsligt perspektiv och alltså ha djurens bästa intressen i fokus och inte intressen som finns hos ex. djurägare, lagstiftaren eller djurhållare.

1.3.2 Material

Valet av material återspeglar valet av metod och består huvudsakligen av de traditionella rättskällorna och, i mindre utsträckning, EU-rättsliga källor. Utöver de juridiska källorna kommer jag utgå från material från djurrättsorganisationer som Djurens Rätt och Djurrättsalliansen. Detta beror främst på bristen på material inom juridiken men även på det djurskyddsrättsliga perspektivet jag valt. Dessa organisationer är förvisso klart partiska i djurskyddsfrågor men delar samma perspektiv som jag utgår ifrån och är därför ett högst relevant komplement till de juridiska källorna.

1.3.3. Avgränsning

Att avgränsa sig inom detta ämne har varit svårt. Djurjuridik är, trots bristen på forskning och juridiskt intresse, ett otroligt stort område då djuren är en stor del av människans vardag. Jag har försökt avgränsa mig till några områden där jag funnit att djurskyddet brustit ur en rättslig synpunkt. Detta medför att områden där djurskyddet kanske inte brister inte finns representerade i uppsatsen. Ur det rättsteoretiska perspektivet har jag framförallt lagt mitt fokus på att undersöka djurens ställning i rättssystemet och som brottsoffer genom att undersöka om djurskyddet vägs emot och får stå tillbaka för andra intressen. Det EU-rättsliga perspektivet har enbart redogjorts för kortfattat i den mån den svenska lagstiftningen förhåller sig till EU-rätten. Då uppsatsens syfte är att undersöka lagstiftningens utformning snarare än den praktiska tillämpningen har jag inte undersökt någon praxis från varken Sverige eller EU.

1.4 Objektivitet

För läsaren torde det vid det här laget vara tydligt att jag som utgångspunkt är partisk till djuren och att jag redan innan jag tog mig an denna uppsats såg stora brister i hur djuren behandlas i dagens samhälle. Jag har givetvis gjort mitt yttersta för att vara objektiv i den mån det går, men syftet med uppsatsen är att bekräfta det jag redan tror mig veta och belysa de problemområden jag tror mig sett. Vidare utgår jag som nämnts från ett strikt djurskyddsrättsligt perspektiv. Likväl har jag tagit mig an materialet med kritiska ögon oavsett om dess upphovsman är regeringen eller en djurskyddsorganisation.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med en historisk redogörelse av hur lagstiftningen och det etiska perspektivet utvecklats. Därpå följer ett avsnitt där jag redogör för befintlig lagstiftning och EU-rätt. Därefter följer ett analyserande kapitel i vilken jag tar upp de problemområden jag identifierat i svensk rätt utifrån min frågeställning. I sista kapitlet redogör jag för de slutsatser jag dragit.

1.6 Forskningsläge

Ämnet djurjuridik är ett relativt outforskat område och det finns inte särskilt mycket tidigare forskning att tillgå. Det finns framförallt två författare som varit aktiva inom ämnet i Sverige.

Eva Diesen är jurist med inriktning på djurjuridik och brottsofferfrågor. Hennes bok *Djurens juridik* ger en genomgång av hur lagstiftningen utvecklats fram till nutid och speglar mycket av det jag ämnar ägna tid åt i min uppsats. Boken är publicerad 2016 och behandlar således inte de ändringar i lagstiftningen som föranletts av 2018 års djurskyddslag, men är i övrigt relevant i uppsatsen.

Helena Striwing har sedan flera år arbetat med djurplågerifrågor. Hennes ena bok *Djurplågeri – en studie i lagstiftning och rättsfall* är skriven 1987 och således aningen utdaterad då det hänt en del på området sedan dess. Striwings andra bok *Djur som brottsoffer* är publicerad 1998, men är fortfarande relevant eftersom djurens juridiska ställning inte har förändrats nämnvärt sedan dess. Även historikern Niklas Cserhalmi har berört ämnet i sin avhandling *Djuromsorg och djurmisshandel 1860-1925*. 2018 skrevs en kandidatuppsats vid Juridiska Fakulteten som berör den nya djurskyddslagen av Ewa Chmielewska.

Inom andra områden finns det större mängder forskning att tillgå. Fokus bortom den juridiska aspekten ryms inte inom denna uppsats, det är emellertid relevant att ägna viss tid åt det filosofiska. Djurjuridik är ett ämne vars utveckling är starkt avhängigt av samhällets etiska och moraliska uppfattningar. Detta behandlas till stor del i Diesens bok.

2. Historisk bakgrund och utveckling

2.1 Svensk rättshistorisk bakgrund

1800-talet var en tid för reform och en kraftig social, ekonomisk och politisk utveckling. 1857 instiftades den första djurplågeribestämmelsen i svensk rätt och omfattade framförallt bondesamhällets husdjur (ko, häst, får, hundar etc.) År 1907 ändrades bestämmelsen och omfattade därefter alla djur. 1935 begärde riksdagen att frågan om en särskild djurskyddslag skulle utredas vilket ledde till en proposition 1944 och samma år stiftades lagen om djurskydd (1944:219). Under efterkrigstiden hade Sverige som generellt mål att effektivisera jordbruket för att helt enkelt producera mer. Detta ledde till stora förändringar inom lantbruket och djurhållningen som var till både för- och nackdel för djuren. Djurbesättningarna blev större för att få in så många djur som möjligt och i slutändan producera så billiga livsmedel som möjligt. Djuren utnyttjades till gränsen för deras biologiska kapacitet samtidigt som deras näringsbehov

tillgodoseddes bättre och de drabbades av färre sjukdomar till följd av bättre kunskap och smittskydd. Det riktades alltmer kritik mot detta högproduktiva arbetssätt som bara tog hänsyn till teknik och ekonomi och inte till djurens välfärd.¹

1988 ersattes 1944 års lag med en ny djurskyddslag. Straffbestämmelserna skärptes genom att fängelse i max ett år infördes i straffskalan. Straffvärdet differentierades också då oaktsamhetsansvar och en bestämmelse om att ringa brott inte skulle leda till ansvar infördes. 2003 skärptes straffbestämmelserna igen. Maxstraffet höjdes till två års fängelse och preskriptionstiden för åtalsväckande höjdes från två till fem år.² 2004 infördes Djurskyddsmyndigheten, vars syfte var att stärka djurskyddet med huvudsakligt fokus på djurens situation. Myndigheten blev kortvarig och lades ner 2007 och huvuddelen av dess uppgifter flyttades till Jordbruksverket. Kritiker var rädda att djurens situation skulle prioriteras ner när djurskyddet skulle konkurrera med de ekonomiska intressena i näringen, medan förespråkarna menade att det var mer effektivt att integrera djurskyddet med de närliggande frågorna i näringen. 2009 flyttades ansvaret för tillsyn över djurhållningen från kommunerna till länsstyrelserna.³

Regeringen beslutade 2017 att föreslå utarbetandet av en ny djurskyddslag. Propositionen lämnades i mars 2018 och den nya lagen trädde sedermera i kraft 1 april 2019.⁴ 2018 beslutade regeringen även att genomföra en särskild utredning med uppdraget att se över straffbestämmelserna i djurskyddslagen och djurplågeribestämmelsen i brottsbalken. Resultatet av utredningen presenterades i februari 2020.⁶

2.2 Det etiska perspektivet

Aristoteles var på 300-talet f.Kr. av åsikten att den förnuftiga människan, d.v.s. mannen, var högst upp i hierarkin och kvinnor, slavar och djur befann sig längst ner. Denna filosofi förespråkades även under 1200-talet av Thomas av Aquino som sammanförde denna med kristna idéer. Djuren hade inget egenvärde och var saker som kunde användas för människans nytta. Aquino ansåg dock att man inte skulle vara grym mot djur, inte av medkänsla för djuren utan för att man inte skulle utveckla en grymhet mot människor. På 1700-talet gav Immanuel Kant uttryck för en liknande djursyn. Kriteriet för att visa någon hänsyn var enligt Kant att

---

¹ Diesen (2016) s. 42-44

² Djurskyddslag (1988:534)

³ Ibid 147-149

⁴ Lag 2018:1192

⁵ Proposition 2017/18:147 s 1

⁶ SOU 2020:7 s. 13

denne var förnuftig. Då djuren saknade förnuft behövde människan inte visa dem någon hänsyn för deras skull. Dock skulle människan inte bruka våld mot djuren för att inte brutalisera den mänskliga naturen.

Jeremy Bentham uttryckte på 1700-talet en annorlunda filosofi, nämligen den utilitaristiska. Bentham argumenterade emot bl.a. Kant och menade att det som var avgörande var huruvida individen hade ett känsloliv eller ej, djuren skulle alltså visas hänsyn för deras egen skull. Detta tankesätt har följt med in i dagens samhälle, framförallt genom Peter Singer som är aktiv inom djuretiken. Enligt Singer ska alla kännande individers intressen visas jämlik hänsyn. När man så sätter människans intressen framför djurens bildas en form av artpartiskhet. Ett annat ord för detta är *speciesism* – diskriminering p.g.a. arttillhörighet. Begreppet myntades av en psykolog vid namn Richard D. Ryder och är väldigt centralt inom djurrättsrörelser än idag.⁷

2.3 Den nya djurskyddslagen

2019 trädde en ny djurskyddslag i kraft. Enligt propositionen är syftet med den nya lagen att säkerställa ett gott djurskydd, främja en god djurvälstånd och respekten för djur.⁸ Detta tar sig uttryck i 1§. Denna bestämmelse saknar motsvarighet i den gamla lagen och är i allt väsentligt en ändamålsbestämmelse som inte i sig innebär några skyldigheter för enskilda.⁹ Enligt propositionen ska formuleringen fungera som en bekräftelse av medvetenheten och erkännandet av att djur är levande och kännande varelser vars behov måste visas hänsyn. Av detta följer även att djur har ett egenvärde oavsett den nytta de kan ha för människan och kräver därför respekt.¹⁰ Den nya formuleringen är en utveckling av det skydd som angavs i 1988 års lag, nämligen att djur enligt 2§ skulle behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande. Denna utveckling motiveras av att djurskyddslagstiftningens syfte bör sträcka sig längre än att bara säkerställa frånvaron av negativa hälso- och känslotillstånd hos djuren.¹¹

2.4 Europeiskgemensam lagstiftning

Precis som inom alla rättsområden måste den svenska lagstiftningen förhålla sig till den gemensamma EU-rätten. Den främsta EU-bestämmelsen på djurskyddsområdet är artikel 13 i FEUF som stadgar att medlemsstaterna fullt ut ska ta hänsyn till välfärd för djuren som kännande varelser ifråga om bl.a. jordbruk, transport och teknisk utveckling. Fördraget bjuder

---

⁷ Diesen s. 37-38

⁸ Prop. 2017/18:147 s 1

⁹ Ibid s. 55

¹⁰ Ibid s. 305

¹¹ Ibid s. 54

på allmänna principer att regera och leva efter så det har en stark symbolisk kraft i att erkänna djur som kännande varelser på EU-nivå.

Såvida det inte handlar om gränsöverskridande situationer finns i regel ingen EU-lagstiftning som reglerar husdjur eller skydd för dessa. Djur som hålls för deltagande i tävlingar, idrottsevenemang eller föreställningar eller vilda djur omfattas inte heller av EU-lagstiftning. De förordningar och direktiv som finns reglerar endast livsmedels- och jordbruksindustrin men också djur som används för vetenskapliga ändamål, handel med djurprodukter och djurtransporter.¹² Det finns ett antal direktiv som fastställer miniminivåer på djurskyddskraven i lantbruket, ex. värphöns, grisar och slaktkycklingar.¹³

Gemensamt för all EU-lagstiftning på djurproduktsområdet är att syftet verkar vara att säkra en jämställd gemensam marknad och handel samt att säkra livsmedelstillgången. I EG 1099/2009 som berör skyddet av djur vid tidpunkten för avlivning är det betryggandet av marknaden och konsumenters inställning till jordbruksprodukter som anförs som främsta motiv bakom förordningen.¹⁴ Även om djurens välbefinnande inte är förbiset i motiven verkar det ganska tydligt inte vara det primära skyddsobjektet. Undantaget är försöksdjuren i EU-rätten. I förordningen som reglerar detta verkar det primära skyddsobjektet faktiskt vara djuren och i motiven uttrycks en direkt önskan om att ersätta alla djurförsök med andra metoder och förordningen är ett steg mot att underlätta detta.¹⁵

Man kan enkelt konstatera att den svenska djurskyddslagen förordnar ett mer omfattande skydd än vad som föreskrivs i EU:s lagstiftning. Detta är dock inte förvånande då EU:s lagar över huvud taget inte reglerar djur som befinner sig utanför animalieproduktionen. Det har alltså stått Sverige relativt fritt att lagstifta om djurhållning och helt fritt att lagstifta om vilda djur, husdjur och annan verksamhet som involverar djur.

3. Juridiska och politiska problemområden

3.1 Världens bästa djurskydd?

Det kan sägas råda en viss allmän konsensus hos Sveriges befolkning att vi har ett av världens bästa djurskydd. Detta är inte på något sätt unikt för Sverige, tvärtom finns det ett flertal länder som påstår sig ha ”världens bästa djurskydd”. Frågan är ju då givetvis vem som egentligen har

---

¹² 2010/63/EU och EG 1/2005

¹³ 91/630/EEG, 1999/74/EG och 2007/43/EG

¹⁴ Se skäl 4, 5 och 16

¹⁵ 2010/63/EU skäl 10

rätt? Vilket land har bäst djurskydd? Denna fråga är viktig att belysa då det sannolikt hämmar en del utveckling på djurskyddsområdet när man invagar befolkningen i den falska tron att djurskyddet i landet inte kan förbättras.

Den globala djurrättsorganisationen World Animal Protection startade 2014 ett Animal Protection Index (API) som ett verktyg för att jämföra länders djurskyddslagstiftning. Ett nytt index togs fram 2020 som jämför och rankar 50 länder i världen, däribland Sverige, baserat på fyra övergripande områden.¹⁶ Länderna valdes på basis av att de är de största producenterna av animaliska livsmedelsprodukter och tilldelas ett betyg på A-G där A är högst. Sveriges betyg blev ett B. Det enda landet som erhöll betyget A var Colombia. Förutom Sverige erhöll Frankrike, Nederländerna och Österrike betyget B. Ett tiotal olika indikatorer har undersökts och utrymme finns inte att redogöra för samtliga, men en översiktlig sammanfattning visar att de olika länderna fallerar på ungefär samma områden. Samtliga fyra länder får betyget D eller E i frågan om att beskydda djur från att användas i underhållningssyfte. Sverige, Nederländerna och Österrike tilldelas betyget C och Frankrike D i frågan om skyddet för vilda djur.¹⁷

Även den svenska djurrättsorganisationen Djurens rätt undersökte hur svensk djurlagstiftning står sig på djurskyddsområdet i jämförelse med andra länder och utgav en rapport 2009. Av denna rapport kan man utläsa att det är flera länder som har striktare djurskyddslagar än Sverige, även om vi givetvis ligger i framkant. Det står dock klart att den svenska lagstiftningen ligger efter på en del områden och inte har satt ribban för djurskyddet lika högt som andra länder förmått göra. Exempelvis är det i Sverige tillåtet att kastrera smågrisar utan bedövning tills kultingen blir sju dagar gammal, ett smärtsamt ingrepp som orsakar lidande och oro. I Norge, Schweiz och Belgien är detta förbjudet.¹⁸

Ett stort problemområde har varit sexuellt utnyttjande av djur och djurpornografi. När rapporten skrevs 2009 var sexuella handlingar med djur inte olagligt. Det var inte förrän 2014 som sexuella handlingar med och mot djur kriminaliserades i djurskyddslagen. Detta trots att mycket forskning utkommit på 90-talet som talade starkt för att djur lider psykisk och fysisk skada när de utnyttjas för sexuella ändamål. Än idag finns ingen bestämmelse om djurpornografiska brott, såvida det inte faller under olaga våldsskildring i 16 kap 10c§ BrB.¹⁹ När rapporten gavs ut var

---

¹⁶ Erkännande av djur som kännande varelser, förekomst av djurskyddslagstiftning, inrättning av stödjande regeringsorgan samt stöd för internationellt erkänd djurskyddsstandard.

¹⁷ WAP, *Animal Protection Index*, <https://api.worldanimalprotection.org/>, hämtad 1/12

¹⁸ Djurens Rätt, *Världens bästa djurskydd*, https://www.djurensratt.se/sites/default/files/varldens_basta_djurskydd.pdf, s.21, hämtad 1/12

¹⁹ Diesen s. 124-129

sexuellt utnyttjande av djur kriminaliserat i ett flertal länder, bl.a. Norge, Schweiz, Österrike och Belgien, likaså i många delstater i USA. Sverige var alltså påtagligt sena med att lagstifta om detta.²⁰

3.2 Pälsindustrin

I Sverige är det framförallt päls av mink, räv och chinchilla som producerats. Den sista rävfarmen stängde 2001, därefter den sista chinchillafarmen 2014. Anledningen var förändringar i lagstiftningen som gjorde det olönsamt att bedriva pälsnäring.²¹ I 1988 års djurskyddslag infördes en tillståndsplikt för yrkesmässig pälsdjursuppfödning²² samt 4§ som föreskrev att djur ska hållas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att *bete sig naturligt*.²³ Detta var första gången som djuren gavs en rätt att få utlopp för sitt naturliga beteende, ett begrepp som blivit högst vitalt inom djurskyddet. Kraven som ställdes på rävarnas omgivning blev helt enkelt för höga²⁴ och industrin lades successivt ner.

3.2.1 Minkfarmarna

Annorlunda förhåller det sig med minkfarmarna i Sverige. Trots att minkarna ska omfattas av bestämmelsen i djurskyddslagens 4§ kan det minst sagt diskuteras om detta efterlevs. Turerna kring minkarna har varit många. I propositionen till 1988 års lag beskrivs förhållandena i pälsdjursuppfödningen som extrema. Rävar och minkar beskrivs som utpräglade rovdjur med stora rörelsebehov och med anledning av detta föreslås en översyn över riktlinjerna för burstorlekarna.²⁵ Redan 1990 konstaterade Sveriges Veterinärmedicinska Sällskap att 4§ inte efterföljdes ordentligt på minkfarmarna. 2002 överlämnar Jordbruksverket på uppdrag av regeringen en rapport om minkhållningen som kommer till samma slutsats.²⁶ 2003 tillsätts en utredning i vilken slutsatsen dras att det finns tydliga indikationer på att 4§ inte efterlevs tillräckligt.²⁷ Därför rekommenderar utredarna att minknäringen ska åtgärda problemen så att 4§ efterlevs på ett tillfredsställande sätt senast 2010. Om indikationerna inte upphör till dess bör minknäringen helt eller delvis läggas ner.²⁸ Regeringen lägger 2006 fram en proposition om

---

²⁰ Djurens Rätt, *Världens bästa djurskydd*, s. 35, hämtad 1/12

²¹ Djurrättsalliansen, *Pälsindustrin i Sverige*, <https://djurrattsalliansen.se/djurens-situation/klader/minkfarmer/>, hämtad 3/12

²² 1988:534 16§

²³ Proposition 1987/88:93 s.3

²⁴ Se Djurskyddsförordningen 2 kap 2§

²⁵ Prop. 1987/88:93 s. 30-31

²⁶ SOU 2003:86 s. 12

²⁷ Ibid s. 132

²⁸ Ibid s. 170

skärpta djurskyddskrav för minkuppfödningen.²⁹ Propositionen avslås bl.a. med anledning av att den i praktiken anses vara ett näringsförbud och saknar stöd i forskning.³⁰

Jag finner detta argument märkligt. Näringsfriheten är grundlagsskyddad enligt 2 kap 17§ RF, likaså skyddet för egendom i Europakonventionens art 1. Mot bakgrund av det material som redovisats slår regeringen fast att minkarnas välfärd behöver ändras skyndsamt för att 4§ ska uppfyllas.³¹ Justitieombudsmannen gör därefter bedömningen att förslaget skulle strida varken mot näringsfriheten eller EKMR så länge det grundas på djurskyddsskäl. Inte heller Justitiekanslern anser så vara fallet. Hävdar motsatsen gör bl.a. LRF, Svenskt Näringsliv, SFR (numera SFPO) och SPR som menar att lagförslagets i allt väsentligt är ett näringsförbud.³² Trots att de som är juridiskt sakkunniga i frågan uttryckligen gör bedömningen att förslaget inte strider mot grundlagen eller utgör ett näringsförbud går man på motsatta sidans linje. Den sida vars verksamheter är helt beroende av lagförslagets vara eller icke vara och har ett stort ekonomiskt intresse i frågan. Det är en sak att beakta den ekonomiska aspekten i frågan, förslaget hade onekligen lett till betungande förändringar för näringen, men att man som här åberopar ett juridiskt hinder när det inte existerar försvagar trovärdigheten hos beslutsfattarna.

2012 läggs två motioner fram med förslag på att förbättra minkarnas levnadsförhållanden men båda avslås.³³ 2015 görs en omfattande kampanj av Djurrättsalliansen i vilken man avslöjar stora missförhållanden på minkfarmarna i Sverige.³⁴ Samma år genomför Djurens rätt en opinionsundersökning som visar att 78% av de tillfrågade är för ett förbud mot pälsfarmning.³⁵ En talande jämförelse kan göras med Kroatien som förbjöd all pälsfarmning 2006 med en utfasningsperiod till 2017.³⁶ När förbudet antogs var 73% positiva till det enligt opinionsundersökningar i landet,³⁷ alltså en något mindre procentsats än i Sverige som inte ens är i närheten av att införa ett förbud. Än mer intressant är att Kroatien var en av de största producenterna av chinchillapäls i världen. Pälsindustrin hade alltså en stor ekonomisk betydelse i landet men man valde ändå att ta detta steg.³⁸

---

²⁹ Proposition 2005/06:197

³⁰ Bet. 2006/07: MJU3

³¹ Prop. 2005/06:197 s. 13

³² Ibid s. 20

³³ 2012/13: MJ202 och 2012/13: MJ459

³⁴ Djurrättsalliansen, *Sveket mot minkarna*, <https://www.djurensratt.se/djur-i-palsindustrin/minkar>, hämtad 3/12

³⁵ Djurens Rätt, *Djur i pälsindustrin*, <https://www.djurensratt.se/djur-i-palsindustrin/minkar>, hämtad 3/12

³⁶ Furfreealliance, *Fur farming in Croatia is history*, <https://www.furfreealliance.com/fur-farming-croatia-history/>, hämtad 8/12

³⁷ Furfreealliance, *Public opinion*, <https://www.furfreealliance.com/public-opinion/>, hämtad 8/12

³⁸ Djurens rätt, *Världens bästa djurskydd*, s. 18, hämtad 8/12

3.2.1.1 Jordbruksverkets rapport

2018 ger regeringen Jordbruksverket i uppdrag att utvärdera välfärden hos minkarna och huruvida 4§ efterföljs.³⁹ Ur denna framgår att det i England, Österrike, Luxemburg, Slovenien, Tjeckien, Makedonien och Serbien råder förbud mot pälsdjursuppfödning. Tyskland tog 2017 beslut om striktare regler för pälsdjursuppfödning, en näring som idag i princip avvecklats helt och hållet i landet.⁴⁰

I rapporten framgår att det råder delade meningar kring vad som egentligen utgör naturligt beteende för minkar och vilka behov de har. Det som diskuterats i närmare 30 år är huruvida möjligheten att kunna simma är ett biologiskt naturligt beteende som minkarna behöver få utlopp för. Djurrättsorganisationerna menar å ena sidan att så är fallet och pekar på studier som bekräftar detta. Svensk Mink å andra sidan hävdar att avsaknaden av vatten inte är en brist som leder till lidande för minkarna.⁴¹

Jordbruksverket drar efter sin undersökning slutsatsen att de svenska och norska djurskyddsregelverken för just mink är de mest utvecklade i Europa.⁴² Det ter sig oklart ur vilken synpunkt de anser dessa regelverk vara mest utvecklade. Det är uppenbart att Sveriges lagstiftning inte är den bästa ur djurskyddssynpunkt då det finns flera länder med ett totalt förbud och andra med betydligt striktare regler än Sverige. Därför är det synnerligen underligt att Jordbruksverket vill dra denna slutsats från utredningen. Jordbruksverket drar annars anmärkningsvärt få slutsatser. Som svar på deras tre frågeställningar anges att inga slutsatser kan dras och de rekommenderar istället att studier genomförs.⁴³ Det är inte särskilt förtroendeingivande att de enda slutsatserna som kan dras efter en relativt omfattande utredning är att man inte vet. Det är tydligt att det råder delade meningar mellan de olika parterna men poängen med en utredning är ju att just utreda sådant som tycks oklart. När man i Sverige vill vara ett föregångsland med ”världens bästa djurskydd” är det underligt att man väljer att inte ta ställning för exempelvis tillgången till vatten. Det finns flera studier som visar på att detta är viktigt för de semiakvatiska minkarna, vilket bl.a. framförs av en sakkunnig professor i utredningen.⁴⁴ Det är dessutom ett flertal länder i Europa som tagit fasta på detta och infört krav

---

³⁹ N2018/00159/DL

⁴⁰ Jordbruksverket, *Utvärdering av välfärden hos mink inom pälsproduktionen*, <https://www2.jordbruksverket.se/download/18.3adb9a1e1761a6cef2599a73/1606987914085/ovr578.pdf>, s. 32-33, hämtad 8/12

⁴¹ Ibid s. 40-44

⁴² Ibid s. 54

⁴³ Ibid s. 5

⁴⁴ Ibid s. 44

på vattentillgång i sin lagstiftning. Ett land som Sverige borde ju välja att sätta miniminivån så högt som möjligt för att uppnå bästa möjliga djurskydd, även om forskningen är delad. Det råder under alla omständigheter inga tvivel om att tillgång till vatten inte på något sätt hade inneburit en degradering av minkarnas välfärd, alltså är det andra aspekter som väger tyngre. Det ekonomiska perspektivet ges väldigt stort utrymme i debatterna, vilket inte är förvånande. Pälsfarmningen har en hög omsättning; 2003 låg den på ca 360 miljoner kronor årligen⁴⁵ och i stort sett all päls som produceras i Sverige exporteras.⁴⁶ Det är med andra ord inte konstigt att man beaktar denna aspekt när man diskuterar förbud och högre krav då det är en relativt lukrativ industri för Sverige.

Ett ytterligare argument som framförts rör näringsfriheten i 2 kap 17§ RF. Möjligheten att begränsa näringsfriheten finns om det sker för att skydda allmänna intressen. Detta diskuteras i utredningen och slutsatsen dras att etiska skäl inte anges som ett sådant intresse i förarbetena. Att förbjuda näringen med hänvisning till ett sådant skäl skulle alltså strida mot grundlagen.⁴⁷ Utredningen har dock 17 år på nacken. Att utnyttja denna möjlighet för att stoppa pälsuppfödningen idag verkar inte lika omöjlig då covid-19-pandemin rasar i världen. I ett flertal länder har viruset upptäckts hos just minkar i fångenskap. I Nederländerna ledde detta till ett beslut om att påskynda avvecklingen av alla farmer i landet till 2021 istället för 2024. I Danmark har djuren massavlivats och regeringen tagit beslut om att stoppa industrin på obestämd tid. I Sölvesborg, där det finns totalt 18 minkfarmar, har man konstaterat covid-19 hos minkar på minst 10. Stor uppmärksamhet har fästs vid minkfarmarna i Sverige och djurrättsorganisationer har tagit tillfället i akt att uppmana regeringen att skärpa även Sveriges lagstiftning för att avveckla näringen.⁴⁸ Att förhindra spridning av en dödlig smitta och värna om folkhälsan torde rimligtvis kvalificera sig som ett allmänt intresse.

3.3 Egenvärde

Arbetet med en ny djurskyddslag påbörjas 2011 då en offentlig utredning tillsätts med uppdrag att göra en bred översyn av den samlade djurskyddslagstiftningen.⁴⁹ Det föreslås att det i portalparagrafen slås fast att djuren har ett egenvärde utöver den nytta de har för människan.⁵⁰ Begreppet diskuteras vidare i propositionen till 2019 års lag. Ett flertal remissinstanser är

---

⁴⁵ SOU 2003:86 s. 11

⁴⁶ Ibid 171

⁴⁷ Ibid s. 120

⁴⁸ Djurens Rätt, *Stäng minkfarmerna*, <https://www.djurensratt.se/stang-minkfarmerna>, hämtad 8/12

⁴⁹ SOU 2011:75 s. 21

⁵⁰ Ibid s. 39

kritiska till att använda begreppet i lagtexten. En instans påpekar att formuleringen skulle höja nivån för djurens juridiska rättigheter ovanför den nivån som idag råder. Ett flertal organisationer verksamma inom lantbruksnäringen framför argumentet att formuleringen kan uppfattas som ett hinder mot att avliva eller slakta friska djur. Andra argument mot användningen av begreppet är lagtekniska skäl och att formuleringen är olämplig.⁵¹

I slutändan stryks formuleringen och djurens egenvärde bekräftas inte i lagstiftningen. Det framgår dock av förarbetena att *respekt för djur* ska förstås som medvetenheten om att djur är kännande varelser och att de har ett egenvärde.⁵² Jag anser det anmärkningsvärt att den kritik som framförs mot formuleringen grundas på att djurens juridiska rättigheter skulle höjas till en nivå som idag inte råder. Det är ett otvetydigt uttryck för att djurens rättigheter faktiskt är begränsade. Likaså är det intressant att så många instanser ställer sig kritiska till en lydelse som egentligen enbart har ett symboliskt värde. Det är tydligt att paragrafen inte leder till några faktiska rättsverkningar, lika lite som formuleringen om lagens syfte. Å andra sidan skulle formuleringen med stor säkerhet ha ett väldigt starkt symbolvärde och bekräfta en samhällsattityd i förändring. Kanske är det inte helt förvånande att de instanser som är kritiska till formuleringen är de som livnär sig på tillståndet att utnyttja och ta livet av djur. Detta tillstånd ges både av lagstiftningen och av samhället i stort. En förändrad samhällsattityd i kombination med ett skärpt juridiskt läge innebär tveklöst ett hot mot denna typ av verksamhet.

3.4 Grovt brott

1973 skärtes brottsbalkens djurplågeribestämmelse till den lydelse den har idag då uppsåt och grov oaktsamhet infördes i lagtexten.⁵³ Den tidigare lydelsen var att gärningsmannen ”otillbörligen” skulle ha utsatt djuret för lidande. Alltså kunde man inte döma ut straff för djurplågeri som skett av oaktsamhet och var tvungen att bevisa att gärningsmannen hade uppsåt att orsaka djuret lidande samt insikt om att hen orsakat lidande för att fälla denne för djurplågeri. Svårigheten att visa på uppsåt hos gärningsmannen ledde till en hel del kritik i riksdagen kring den ineffektiva tillämpningen av bestämmelsen.⁵⁴ Att bestämmelsen skulle vidgas till att omfatta även vårdslöshetssituationer skulle alltså kunna underlätta tillämpningen i domstolen.

Med införandet av rekvisitet grov oaktsamhet drog man emellertid på sig ett nytt problem vid rättstillämpningen – att dra gränsen mellan grov oaktsamhet och ”vanlig” oaktsamhet. Två

---

⁵¹ Prop. 2017/18:147 s. 52

⁵² Ibid s. 54

⁵³ Proposition 1972:122 s.2

⁵⁴ Ibid s. 8-9

instanser menade att även vanlig oaktsamhet borde bestraffas, annars fanns en risk att skyddet inte alls skulle bli så effektivt som man hoppades.⁵⁵ Detta problem är något som även Striwing uppmärksammade 1998. Som förslag på ett förbättrat djurskydd angav hon att rekvisitet grov oaktsamhet borde ersättas med vanlig oaktsamhet. Utöver detta föreslog hon att man borde införa en särskild straffskala för grova fall då hon generellt ansåg att det utdömdes alltför milda påföljder för djurplågeri.⁵⁶ 16 år efter lagändringen verkade det alltså enligt Striwing fortfarande finnas ett behov av skärpta straff och en utvidgning av straffskalan.

I 2011 års utredning föreslås bl.a. att införa ett *grovt* brott mot djurskyddslagen. Ett brott ska anses vara grovt om det har begåtts med uppsåt och avsett en förpliktelse som inneburit en risk för omfattande djurlidande, medfört betydande ekonomisk vinning för djurhållaren, utförts organiserat och systematiskt eller avsett förpliktelse av annars väsentlig betydelse från djurskyddssynpunkt. Som en följd föreslås också att bestämmelsen i brottsbalken ska ses över och att ”ringa brott” definieras närmare.⁵⁷

Frågan behandlas i propositionen 2017. Regeringen går tvärtemot utredningen och anser inte att ett grovt brott mot djurskyddslagen ska införas. Istället anser regeringen att man bör göra en översyn av djurplågeribestämmelsen i BrB och av förhållandet mellan den och brotten mot djurskyddslagen. Remissinstanserna är delade. Det är framförallt djurskyddsorganisationerna som ställer sig positiva till förslaget, med argumentet att det skulle höja statusen på brott som begås mot djur. Även en länsstyrelse är positiv då de menar att det kan underlätta för socialtjänsten att slå larm när djur far illa. De remissinstanser som är kritiska är främst organisationer inom lantbruksnäringen som anser att förslaget är direkt olämpligt ur normhierarkisk och systematisk synpunkt. Övriga instanser menar bl.a. att det är opåkallat att höja straffskalan (till fyra års fängelse) då det inte förekommit några fängelsestraff i straffskalans övre hälft sedan denna höjdes 2003. Regeringen presenterar en ur djurskyddssynpunkt problematisk tankegång då de skriver att djurplågeribrottet i BrB sedan länge är förbehållet de *mest allvarliga brotten mot djur* och denna särställning är väl etablerad i det allmänna rättsmedvetandet.⁵⁸

Jag finner detta resonemang väldigt problematiskt. Att det krävs att det ska vara ett allvarligt brott för att det ska vara fråga om djurplågeri är ur ett djurskyddsperspektiv bisarrt. Hela syftet

---

⁵⁵ Ibid s. 5

⁵⁶ Striwing, (1998), s. 181

⁵⁷ SOU 2011:75 s. 37

⁵⁸ Ibid s. 254-255

med omarbetningen av lagen är att stärka djurskyddet och underlätta tillämpningen av den. Det är underligt att man då väljer att undvika en utvidgning av vad som ska utgöra djurplågeri i det allmänna rättsmedvetandet. I vilket fall bör man inte använda detta som ett argument *emot* att stärka skyddet i lagen. Lagstiftningen är ett sätt att förändra saker som inte står rätt till i samhället. Ibland halkar lagstiftningen efter samhället men ibland är den istället steget före. Att stärka djurskyddet är högst aktuellt och att ge uttryck för denna typ av status quo-resonemang rimmar illa med den nya lagens syfte. Regeringen instämmer istället i utredningens (och remissinstansernas) förslag om att göra en översyn av förhållandet mellan djurskyddslagen och brottsbalken.

3.4.1 Uppsåt och oaktsamhet

Vidare diskuteras rekvisiten uppsåt och oaktsamhet. Nu är det intressant att se tillbaka dels på 1972 års propositions diskussion kring grov oaktsamhet kontra vanlig oaktsamhet, dels förhållandet mellan djurplågeribestämmelsen och djurskyddslagen. I BrB är rekvisitet fortfarande grov oaktsamhet medan det i djurskyddslagen är vanlig oaktsamhet som gäller.⁵⁹ Regeringen bedömer i propositionen att såväl uppsåtliga som oaktsamma gärningar fortsättningsvis bör straffbeläggas. Även överträdelser som sker av oaktsamhet kan innebära ett stort lidande för djuren och därför finns ett starkt intresse av att straffbelägga dessa gärningar. Vidare menar man att det kan vara svårt att bevisa att djurhållaren medvetet överträtt djurskyddslagens bestämmelser. Det är inte heller ovanligt att överträdelser sker p.g.a. bristande insikter och kunskaper om djurens behov.⁶⁰ Det är anmärkningsvärt att man här inser vikten av att djurskyddsbestämmelserna ska innefatta även de överträdelser som begås obetänksamt och kanske av misstag, samtidigt som man inte ens diskuterat idén om att sänka rekvisitet i djurplågeribestämmelsen sedan 1972.

Man kan argumentera för att en sänkning av rekvisitet i brottsbalken inte är nödvändigt då de överträdelser som inte når upp till detta istället fångas av djurskyddslagens lägre ställda rekvisit. Emellertid bör man ställa sig frågan om det högt ställda rekvisitet i djurplågeribestämmelsen kanske leder till en avdramatisering av att skada djur så länge man inte gör sig skyldig till djurplågeri. Att som gärningsperson bli dömd för djurplågeri har ett betydligt mer påtagligt socialt stigma än att bli dömd för brott mot djurskyddslagen, som ju kan innebära väldigt många större eller mindre överträdelser. Samhället i stort reagerar hårt mot djurplågeri och därför är det nog så viktigt att djurplågeribrottet omfattas av inte bara de värsta brotten.

---

⁵⁹ Se 36§ Djurskyddslagen

⁶⁰ Prop. 2017/18:147 s. 252

Djurplågeribrottet är som nämnt ovan enligt regeringen förbehållet de mest allvarliga brotten mot djur. Uppenbarligen finns det ett behov av en annan brottsrubricering, vilket vi ska se nedan. Det finns brott som inte når upp till rekvisitet i djurplågeribrottet men som bör anses vara betydligt allvarligare än vad djurskyddslagen föreskriver. Argumentet att ett brott mot ett djur ska vara väldigt allvarligt för att falla under kategorin djurplågeri är sannerligen inte framfört med djurens bästa för ögonen. Ett ytterligare problem är att djurskyddslagen endast gäller djur som hålls av människan och omfattar alltså inte vilda djur. Begår en gärningsperson således ett brott mot ett vilt djur som inte når upp till rekvisiten i BrB lär denna typ av brott undgå straff och helt falla mellan stolarna då djurskyddslagen inte är tillämplig.

4. Problemen i rättstillämpningen

4.1 Sanktionssystemet och brottsrubriceringen

2020 presenteras en utredning med uppdraget att göra en översyn av straffbestämmelserna⁶¹ med lagändringar som kan träda i kraft juli 2021.⁶² Utredningen föreslår att ett grovt djurplågeribrott ska införas i BrB 16 kap 13§ samt ett par ändringar i djurskyddslagen. Uppdragets syfte är att få till stånd lämpliga och proportionerliga straffskalor vid brott mot djur samt att undersöka huruvida det är lämpligt med andra sanktioner än straffrättsliga påföljder vid mindre allvarliga brott.⁶³ I motiven till utredningen framgår att även allvarliga fall av djurplågeri i domstolen i regel har ett lågt straffvärde och ytterst få fall leder till fängelsestraff, istället utdöms villkorlig dom och dagsböter. Precis som jag ifrågasätter utredarna starkt om djurskyddsintresset får tillräckligt stort genomslag vid straffmätning och påföljdsval och de föreslår således en större differentiering för att råda bot på detta. Utredarna framför även bedömningen att grova djurplågeribrott som huvudregel påföljdmässigt ska särbehandlas som artbrott, d.v.s. att fängelsestraff alltid ska presumeras.⁶⁴ Vidare föreslår man ett införande av sanktionsavgifter som ersättning för straffrättsliga påföljder. Detta bl.a. för att flera mindre allvarliga överträdelser ska kunna dras inför rätta.⁶⁵ I skrivande stund ligger utredningen på regeringens bord så det återstår att se vad utslaget blir.

---

⁶¹ SOU 2020:7 s.13

⁶² Ibid s. 24

⁶³ Ibid s. 35

⁶⁴ BrB 30 kap 4§ 2st

⁶⁵ Ibid s. 13-15

4.2 Djuret som brottsoffer

Det stadgas i 2020 års utredning att skyddsintresset för djurplågeribestämmelsen i BrB är att hindra eller på andra sätt förebygga att djur utsätts för lidande.⁶⁶ Det som kan göra att detta påstående ekar lite ihåligt är paragrafens placering. En bestämmelse kan givetvis ha flera skyddsintressen och att djurskyddet är ett av dessa betvivlar jag inte. Nu bör man emellertid dra sig till minnes redogörelsen av den etiska diskussionen kring ämnet. Djurplågeribestämmelsen är placerad i kapitlet som rör brott mot allmän ordning i brottsbalken. När man skadar ett djur är det alltså inte djuret man begår ett brott mot utan allmänheten. Detta synsätt känner vi igen från Immanuel Kant – det är befolkningens sinnesfrid som är skyddsobjektet, inte djuret. Andra brott i denna kategori är exempelvis upplopp, barnpornografi och hets mot folkgrupp. Alla är brott som kan begås utan att vara riktade mot en specifik person och som då anses störa den allmänna ordningen i samhället.

För att driva en talan i domstol måste en hel del krav vara uppfyllda. Man ska framförallt ha partsbehörighet och processbehörighet. Partsbehörighet följer av 11 kap 1§ rättegångsbalken där det stadgas att *envar* kan vara part i rättegång. Då varje fysisk person är ett rättssubjekt kan alltså varje fysisk person ha partsbehörighet.⁶⁷ Av 2st följer att även juridiska personer har partsbehörighet. Ett djur har däremot ingen. Alla djur är i lagens mening lösa saker, detta följer e contrario av 1 kap 1§ jordabalken.

För att föra en talan i rättegång krävs vidare att man besitter förmågan att förmedla denna på något sätt, vilket ett djur inte kan. Ett djur kan dock såklart utsättas för ett brott och därigenom vara ett brottsoffer. I svensk rätt används emellertid inte detta begrepp utan brottsoffret är istället synonymt med målsäganden⁶⁸, något ett djur aldrig kan vara enligt nu gällande lagstiftning. Detta innebär i utsträckning att djur inte heller har rätt till målsägandebiträden.⁶⁹ Den som är målsäganden får ange ett brott till åtal⁷⁰ och kan även biträda åtalet.⁷¹ Målsäganden får inte väcka åtal för brott som hör under allmänt åtal då detta åligger åklagaren.⁷² Som huvudregel finns det alltså inget brottsoffer vid brott mot allmänheten då brotten inte riktas mot enskilda personer. Det är här det blir problematiskt för djurens juridiska ställning. Då djurplågeri anses vara ett brott mot allmänheten ser man inte det enskilda djuret som ett

---

⁶⁶ Ibid s. 59

⁶⁷ Juno, rättegångsbalken (1942:740) 11 kap 1§ not 288, hämtad 10/12

⁶⁸ RB 20 kap 8§ 4st

⁶⁹ Lag (1988:609) om målsägandebiträden 3§

⁷⁰ RB 20 kap 5§

⁷¹ RB 20 kap 8§ 2st

⁷² RB 45 kap 1§

brottsoffer. Istället beaktas brottet som ett ordningsstörande brott trots att det de facto begåtts mot en individ som enligt lag fullt ut ska betraktas som en kännande och levande varelse. En konsekvens av detta synsätt torde vara att det onekligen bidrar till den låga juridiska status djur idag har. Målen som rör djurplågeri drivs alltid av åklagare, djurets ägare kan också föra talan angående djuret men då enbart ifråga om djurets egenskap som ägodel, d.v.s. skadegörelsefall eller dylikt.

Högsta domstolen slog i NJA 2001 s. 65 I och II fast att sällskapsdjur som hund och katt inte ska betraktas som vilken sak som helst utan har ett värde som överstiger det faktiska marknadsvärdet. Detta är förvisso ett steg i rätt riktning och följer ju samhällets uppfattning om husdjur, men det förmedlar också en tydlig uppdelning av djur och djur. Denna uppdelning säger otvetydigt att vissa djur är värda mer än andra, enbart baserat på den roll och funktion människan valt att ge dem. Detta är kanske det mest tydliga exemplet på speciesism vi har i samhället.

En ytterligare konsekvens av att djur inte betraktas som brottsoffer är att de inte kan ta del av medel från Brottsofferfonden.⁷³ Detta trots att en gärningsman som blir dömd för djurplågeri kan ådömas att betala en avgift till fonden.⁷⁴ Att föremålet för brottet ifråga inte får det minsta gagn av den avgift som utdöms är onekligen skevt. Denna avgift skulle exempelvis kunna gå till organisationer som arbetar med rehabilitering, omhändertagande och omplacering av skadade och utsatta djur.

5. Slutsatser

Även om djurens intressen och rättigheter är relativt klart framställda i lagstiftningen är det ofta dessa får stå tillbaka till förmån för andra, främst ekonomiska intressen. Detta är otroligt tydligt när man ser på de juridiska och politiska turerna kring minkfarmerna. Likaså kan man identifiera problem i både sanktionssystemet och brottsrubriceringen som orsakar ett lägre djurskydd än som verkar ha varit meningen enligt förarbetena.

Framförallt identifierar jag djurens låga juridiska status som en sådan systembrist som orsakar att djurens röst inte görs tillräckligt hörd i rättstillämpningen och att djurskyddet brister. Även om man i lag försöker slå fast att djur är kännande varelser får det ändå inte riktigt genomslagskraft när man ska förena denna tanke med faktumet att de rent juridiskt är lösa saker utan egen röst. Djur är kanske den mest utsatta grupp som finns i samhället då de står nästintill

---

⁷³ Lag (1994:419) om brottsofferfond 3§

⁷⁴ Ibid 1§

helt utan möjligheter att värja sig, vittna, eller läka sig själv fysiskt eller psykiskt. Därför är det av yttersta vikt att lagstiftningen och rättstillämpningen är så pass anpassad att deras välfärd och rättigheter sätts i första rummet så långt det bara är möjligt. Så ser det inte ut idag. När djur betraktas som en sak sänks dess värde som levande varelse med ett rikt känsloliv. Att upphöja djur till samma status som människor i lagen är kanske inte rimligt, men att fortsättningsvis likställa dem med lösa saker är inte heller rimligt. Djur borde ges juridisk status som just djur, ett mellanting mellan sak och människa och detta måste framgå med tveklös tydlighet ur lagstiftningen.

Den kanske största bristen jag identifierar i rättstillämpningen är frågan om talerätt. Så länge det bara är allmänna myndigheter som får väcka åtal i frågor om djurplågeri och djurskydd kommer djurens rättigheter inte tas tillvara på ett fullgott sätt. Ett sätt att råda bot på detta vore att ge djurskyddsorganisationer möjlighet att å djurens vägnar föra talan eller åtminstone överklaga beslut och domar i likhet med vad som gäller i MB 16 kap 13§. Ett ytterligare alternativ vore att djurägare gavs rätt att föra talan å djurets vägnar när djuret farit illa genom någon annan parts handling. På så vis lär inte brott falla mellan stolarna och gärningsmän slippa undan dom lika lätt när det finns en part som talar för djuren och inte tvekar inför att driva en process i domstol.

Att det finns brister i sanktionssystemet råder det inga direkta tvivel om, det är den statliga utredningen ett klart bevis på. När man i majoriteten av djurplågerifallen dömer ut de lägsta straffen i straffskalan är det något som inte stämmer. Fängelsestraff ska inte vara förbehållet enbart de absolut värsta fallen. Det ska inte vara lätt att undgå bestraffning när man begått ett brott mot ett djur. Precis som hur man kan ge en människa bestående men efter att ha skadat den kan man ge ett djur bestående men och trauman, utan att det behöver vara fråga om ett synnerligen grovt brott.

Min bedömning är att det är viktigt att rekvisiten för djurplågeri sänks samtidigt som djurskyddslagen utvidgas till att omfatta även vilda djur. Som rättsläget ser ut idag verkar det finnas ett alltför stort glapp mellan dessa två regleringar vilket leder till att alltför många situationer där djur far illa inte täcks av lagstiftningen.

6. Käll- och litteraturförteckning

Tryckt material

Diesen, Eva, *Djurens Juridik*, Stockholm, Wolters Kluwer Sverige AB, 2016.

Striwing, Helena, *Djuret som brottsoffer*, Falun, Bokförlaget Nya Doxa, 1998

Juno internet, rättegångsbalken (1942:740) 11 kap 1§ not 288, besökt 2020-12-10

Offentligt tryck

Proposition 1972:122 med förslag till lag om ändring i brottsbalken

Proposition 1987/1988:93 om djurskyddslag m.m.

Proposition 1988:534 om ny djurskyddslag

Proposition 2005/06:197 om skärpta djurskyddskrav för minkuppfödning

Proposition 2017/18:147 om ny djurskyddslag

Motion 2012/13:MJ202 minkfarmning

Motion 2012/13:MJ459 förbättrade levnadsförhållanden för minkar

SOU 2003:86 djurens välfärd och pälsdjursnäringen

SOU 2011:75 ny djurskyddslag

SOU 2020:7 brott mot djur – skärpta straff och ett mer effektivt sanktionssystem

Betänkande 2006/07: MJU3 skärpta djurskyddskrav för minkuppfödning

N2018/00159/DL Uppdrag till statens jordbruksverk att utvärdera välfärden hos minkar inom pälsdjursproduktionen

Rättsfall

NJA 2001 s. 65 I och II

Elektroniska källor

World Animal Protection, *Animal Protection Index*, <https://api.worldanimalprotection.org/>,
besökt 2020-12-01

Djurens Rätt, *Världens bästa djurskydd*,

https://www.djurensratt.se/sites/default/files/varldens_basta_djurskydd.pdf besökt 2020-12-01

Djurens Rätt, *Djur i pälsindustrin*, <https://www.djurensratt.se/djur-i-palsindustrin/minkar>,
besökt 2020-12-03

Djurens Rätt, *Stäng minkfarmerna*, <https://www.djurensratt.se/stang-minkfarmerna>, besökt
2020-12-08

Djurrättsalliansen, *Pälsindustrin i Sverige*, <https://djurrattsalliansen.se/djurens-situation/klader/minkfarmer/>, besökt 2020-12-03

Djurrättsalliansen, *Sveket mot minkarna*, <https://www.djurensratt.se/djur-i-palsindustrin/minkar>, besökt 2020-12-03

Furfreealliance, *Fur farming in Croatia is history*, <https://www.furfreealliance.com/fur-farming-croatia-history/>, besökt 2020-12-08

Furfreealliance, *Public opinion*, <https://www.furfreealliance.com/public-opinion/>, besökt
2020-12-08

Jordbruksverket, *Utvärdering av välfärden hos mink inom pälsproduktionen*,
<https://www2.jordbruksverket.se/download/18.3adb9a1e1761a6cef2599a73/1606987914085/ovr578.pdf>, besökt 2020-12-08